ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 12ης Νοεμβρίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Αιτούντες διεθνή προστασία – Οδηγία 2013/33/ΕΕ – Άρθρο 20, παράγραφοι 4 και 5 – Σοβαρή παράβαση των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας ή επίδειξη ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς – Περιεχόμενο της ευχέρειας των κρατών μελών να καθορίζουν τις εφαρμοστέες κυρώσεις – Ασυνόδευτος ανήλικος – Περιορισμός ή ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής»

Στην υπόθεση C-233/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το arbeidshof te Brussel (δευτεροβάθμιο δικαστήριο εργατικών διαφορών Βρυξελλών, Βέλγιο) με απόφαση της 22ας Μαρτίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Μαρτίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

Zubair Haqbin

κατά

Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, Πρόεδρο, R. Silva de Lapuerta, Αντιπρόεδρο, J.-C. Bonichot, M. Βηλαρά (εισηγητή), M. Safjan και S. Rodin, προέδρους τμήματος, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, C. Toader, D. Šváby, F. Biltgen, K. Jürimäe και K. Λυκούργο, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: M.-A. Gaudissart, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 11ης Μαρτίου 2019,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο Z. Haqbin, εκπροσωπούμενος από τον B. Dhont και την K. Verstrepen, advocaten,

– η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Van Lul και C. Pochet, καθώς και από τον P. Cottin, επικουρούμενους από τη S. Ishaque και τον A. Detheux, advocaten,

– η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Z. Fehér και G. Koós, καθώς και από τη M. M. Tátrai,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

– η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman και P. Huurnink,

– η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη R. Fadoju, επικουρούμενη από τον D. Blundell, barrister,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τη M. Κοντού-Durande και τον G. Wils,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Ιουνίου 2019,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 20 της οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (ΕΕ 2013, L 180, σ. 96).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Zubair Haqbin και της Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers (ομοσπονδιακής υπηρεσίας για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, Βέλγιο) (στο εξής: Fedasil), σχετικά με αγωγή αποζημίωσης που άσκησε ο Z. Haqbin κατά της Fedasil, κατόπιν δύο αποφάσεων της τελευταίας περί προσωρινού αποκλεισμού του από τις υλικές συνθήκες υποδοχής.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2013/33

3 Με το άρθρο 32, η οδηγία 2013/33 κατήργησε και αντικατέστησε, για τα κράτη μέλη που δεσμεύονται από την τελευταία, την οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη (ΕΕ 2003, L 31, σ. 18).

4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 7, 25 και 35 της οδηγίας 2013/33 έχουν ως εξής:

«(7) Βάσει των αποτελεσμάτων των αξιολογήσεων που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με την υλοποίηση των πράξεων του πρώτου σταδίου, κρίνεται σκόπιμο, κατά το παρόν στάδιο, να επιβεβαιωθούν οι αρχές στις οποίες βασίζεται η οδηγία [2003/9] με σκοπό να εξασφαλισθούν βελτιωμένες συνθήκες υποδοχής για τους αιτούντες διεθνή προστασία (“αιτούντες”).

[…]

(25) Θα πρέπει να περισταλεί η δυνατότητα κατάχρησης του συστήματος υποδοχής με τον καθορισμό των περιστάσεων κατά τις οποίες οι υλικές συνθήκες υποδοχής των αιτούντων ενδέχεται να περιοριστούν ή να ανακληθούν, διασφαλίζοντας παράλληλα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για όλους τους αιτούντες.

[…]

(35) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, η παρούσα οδηγία αποβλέπει στη διασφάλιση του πλήρους σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και στην προώθηση της εφαρμογής των άρθρων 1, 4, 6, 7, 18, 21, 24 και 47 του Χάρτη [των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων] και πρέπει να εφαρμοσθεί αναλόγως.»

5 Κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 2013/33, σκοπός της είναι η θέσπιση προτύπων για την υποδοχή των αιτούντων στα κράτη μέλη.

6 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

δ) “ανήλικος”: υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών·

ε) “ασυνόδευτος ανήλικος”: ανήλικος που φτάνει στο έδαφος των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικο υπεύθυνο για αυτόν σύμφωνα με τον νόμο ή την πρακτική του οικείου κράτους μέλους και εφόσον κανένας ενήλικος δεν ασκεί στην πράξη την επιμέλειά του. Ο ορισμός καλύπτει και τον ανήλικο που παύει να συνοδεύεται μετά την είσοδό του στο έδαφος των κρατών μελών·

στ) “συνθήκες υποδοχής”: η πλήρης δέσμη μέτρων που τα κράτη μέλη εφαρμόζουν προς όφελος των αιτούντων σύμφωνα με την παρούσα οδηγία·

ζ) “υλικές συνθήκες υποδοχής”: οι συνθήκες υποδοχής που περιλαμβάνουν την παροχή στέγης, τροφής και ρουχισμού, σε είδος ή υπό μορφή οικονομικού βοηθήματος ή δελτίων, ή συνδυασμό των τριών, καθώς και ένα βοήθημα για τα καθημερινά έξοδα·

[…]

θ) “κέντρο φιλοξενίας”: κάθε χώρος που χρησιμοποιείται για την ομαδική φιλοξενία των αιτούντων·

[…]».

7 Το άρθρο 8 της οδηγίας 2013/33, με τίτλο «Κράτηση», προβλέπει στην παράγραφο 3 τα ακόλουθα:

«Ο αιτών μπορεί να υποβληθεί σε κράτηση μόνο:

[…]

ε) όταν απαιτείται για την προστασία της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης,

[…]».

8 Το άρθρο 14 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μαθητεία και εκπαίδευση των ανηλίκων», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη παρέχουν στα ανήλικα τέκνα των αιτούντων και στους ανηλίκους αιτούντες πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα, υπό προϋποθέσεις ανάλογες με αυτές που ισχύουν για τους δικούς τους υπηκόους, ενόσω δεν είναι εκτελεστό μέτρο απομάκρυνσης κατ’ αυτών των ιδίων ή των γονέων τους. Η εκπαίδευση μπορεί να παρέχεται στα κέντρα φιλοξενίας.

Τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη μπορούν να ορίζουν ότι η πρόσβαση αυτή πρέπει να περιορίζεται στο σύστημα δημόσιας εκπαίδευσης.

Τα κράτη μέλη δεν ανακαλούν το δικαίωμα παρακολούθησης δευτεροβάθμιων σπουδών αποκλειστικά και μόνο λόγω ενηλικιώσεως του ανηλίκου.

2. Η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα δεν πρέπει να καθυστερεί πέραν των τριών μηνών από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης παροχής διεθνούς προστασίας από τον ανήλικο ή εξ ονόματος αυτού.

Προπαρασκευαστικά μαθήματα, συμπεριλαμβανομένων γλωσσικών μαθημάτων, παρέχονται στους ανηλίκους, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης και συμμετοχής τους στο εκπαιδευτικό σύστημα, όπως εκτίθεται στην παράγραφο 1.

3. Όταν η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα, όπως εκτίθεται στην παράγραφο 1, είναι αδύνατη λόγω της ειδικής κατάστασης του ανηλίκου, το οικείο κράτος μέλος προσφέρει άλλες εκπαιδευτικές ρυθμίσεις σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο και τις εθνικές πρακτικές.»

9 Το άρθρο 17 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Γενικοί κανόνες για τις υλικές συνθήκες υποδοχής και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη», προβλέπει στις παραγράφους 1 έως 4 τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για την παροχή υλικών συνθηκών υποδοχής στους αιτούντες όταν ασκούν αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας.

2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι υλικές συνθήκες υποδοχής να εξασφαλίζουν στους αιτούντες επαρκές βιοτικό επίπεδο, το οποίο να διασφαλίζει τη συντήρησή τους και να προστατεύει τη σωματική και την ψυχική τους υγεία.

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να επιτυγχάνεται αυτό το βιοτικό επίπεδο στην ειδική περίπτωση των ευάλωτων προσώπων, σύμφωνα με το άρθρο 21, καθώς και στην περίπτωση των προσώπων που τελούν υπό κράτηση.

3. Τα κράτη μέλη δύνανται να εξαρτούν την παροχή του συνόλου ή μέρους των υλικών συνθηκών υποδοχής και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης από την προϋπόθεση ότι οι αιτούντες δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους που να τους εξασφαλίζουν κατάλληλο βιοτικό επίπεδο από απόψεως υγείας και να καθιστούν δυνατή τη συντήρησή τους.

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τους αιτούντες να καλύπτουν πλήρως ή εν μέρει το κόστος των υλικών συνθηκών υποδοχής και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης που προβλέπει η παρούσα οδηγία, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 3, όταν οι αιτούντες διαθέτουν επαρκείς πόρους, παραδείγματος χάριν εάν έχουν εργασθεί επί εύλογο χρονικό διάστημα.

Εάν αποκαλυφθεί ότι ο αιτών διέθετε επαρκείς πόρους για την κάλυψη των υλικών συνθηκών υποδοχής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης καθόσο χρόνο καλύπτονταν οι εν λόγω βασικές ανάγκες, τα κράτη μέλη μπορούν να ζητούν την επιστροφή από τον αιτούντα.»

10 Το άρθρο 18 της οδηγίας 2013/33 τιτλοφορείται «Λεπτομέρειες για τις υλικές συνθήκες υποδοχής» και ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Εφόσον η στέγαση παρέχεται σε είδος, θα πρέπει να λαμβάνει μία από τις κατωτέρω μορφές ή να αποτελεί συνδυασμό τους:

α) χώρο που χρησιμοποιείται προς τον σκοπό της στέγασης των αιτούντων κατά τη διάρκεια της εξέτασης αίτησης διεθνούς προστασίας που ασκείται στα σύνορα ή σε ζώνες διέλευσης·

β) κέντρα φιλοξενίας που εξασφαλίζουν κατάλληλο βιοτικό επίπεδο·

γ) ιδιωτικές κατοικίες, διαμερίσματα, ξενοδοχεία ή άλλοι χώροι προσαρμοσμένοι για τη στέγαση αιτούντων.»

11 Το άρθρο 20 της οδηγίας 2013/33, το οποίο αποτελεί τη μοναδική διάταξη του κεφαλαίου ΙΙΙ της οδηγίας αυτής, τιτλοφορείται «Περιορισμός ή ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής». Το εν λόγω άρθρο έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη δύνανται να περιορίζουν ή, σε εξαιρετικές και δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις, να ανακαλούν τις υλικές συνθήκες υποδοχής όταν ο αιτών:

α) εγκαταλείπει τον τόπο διαμονής που έχει καθορίσει η αρμόδια αρχή χωρίς να την ενημερώσει ή, εφόσον απαιτείται, χωρίς άδεια, ή

β) δεν συμμορφούται με υποχρεώσεις δήλωσης στοιχείων ή δεν ανταποκρίνεται σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών ή δεν προσέρχεται, στα πλαίσια της διαδικασίας ασύλου, σε προσωπική συνέντευξη εντός εύλογης προθεσμίας που ορίζεται από το εθνικό δίκαιο, ή

γ) έχει υποβάλει μεταγενέστερη αίτηση όπως καθορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ιζ) της οδηγίας 2013/32/ΕΕ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (ΕΕ 2013, L 180, σ. 60)].

Για τις περιπτώσεις α) και β), όταν ο αιτών εντοπισθεί ή προσέλθει αυτοβούλως στην αρμόδια αρχή, λαμβάνεται δεόντως αιτιολογημένη απόφαση, βασιζόμενη στους λόγους της εξαφάνισης, σχετικά με την ανανέωση της παροχής μερικών ή όλων των υλικών συνθηκών υποδοχής που είχαν αποσυρθεί ή περιορισθεί.

2. Τα κράτη μέλη δύνανται επίσης να περιορίζουν τις υλικές συνθήκες υποδοχής, όταν διαπιστώνουν ότι ο αιτών, χωρίς δικαιολογημένη αιτία, δεν έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας το συντομότερο ευλόγως δυνατόν, μετά την άφιξη στο εν λόγω κράτος μέλος.

3. Τα κράτη μέλη δύνανται να περιορίζουν ή να αφαιρούν την πρόσβαση στις υλικές συνθήκες υποδοχής, όταν ο αιτών έχει αποκρύψει τους οικονομικούς του πόρους και έχει, κατά συνέπεια, επωφεληθεί με τρόπο αθέμιτο από τις υλικές συνθήκες υποδοχής.

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν τις κυρώσεις που ισχύουν για σοβαρές παραβάσεις των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας, καθώς [και] για την επίδειξη ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς.

5. Οι αποφάσεις για τον περιορισμό ή την αφαίρεση πρόσβασης στις υλικές συνθήκες υποδοχής ή για κυρώσεις που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 2, 3 και 4 του παρόντος άρθρου λαμβάνονται σε ατομική, αντικειμενική και αμερόληπτη βάση και πρέπει να αιτιολογούνται. Οι αποφάσεις βασίζονται στην ειδική κατάσταση του συγκεκριμένου προσώπου, ιδίως όσον αφορά τα πρόσωπα τα οποία καλύπτονται από το άρθρο 21, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της αναλογικότητας. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν υπό οποιεσδήποτε συνθήκες την πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σύμφωνα με το άρθρο 19 και εξασφαλίζουν αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για όλους τους αιτούντες.

6. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι δεν ανακαλούνται ούτε περιορίζονται οι υλικές συνθήκες υποδοχής πριν ληφθεί απόφαση σύμφωνα με την παράγραφο 5.»

12 Το άρθρο 21 της οδηγίας 2013/33, με τίτλο «Γενική αρχή», προβλέπει ότι, κατά τη μεταφορά της οδηγίας αυτής στο εθνικό δίκαιο, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη τους την ιδιαιτερότητα της κατάστασης των ευάλωτων προσώπων, στα οποία συγκαταλέγονται οι ανήλικοι και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι.

13 Το άρθρο 22 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Αξιολόγηση των ειδικών αναγκών υποδοχής των ευάλωτων προσώπων», ορίζει, στην παράγραφο 1, τρίτο εδάφιο, και στην παράγραφο 3, τα εξής:

«1. […]

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η υποστήριξη που παρέχεται σε αιτούντες με ειδικές ανάγκες υποδοχής σύμφωνα με την παρούσα οδηγία λαμβάνει υπόψη τις ειδικές ανάγκες υποδοχής τους καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου και μεριμνούν για την κατάλληλη παρακολούθηση της κατάστασής τους.

[…]

3. Μόνο ευάλωτα άτομα σύμφωνα με το άρθρο 21 μπορεί να θεωρούνται ότι έχουν ειδικές ανάγκες υποδοχής και συνεπώς να επωφελούνται της ειδικής στήριξης που παρέχεται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.»

14 Το άρθρο 23 της οδηγίας 2013/33, το οποίο αφορά τους ανηλίκους, ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Το μείζον συμφέρον του παιδιού αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας σχετικά με τους ανηλίκους. […]

2. Κατά την εκτίμηση του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, τα κράτη μέλη λαμβάνουν δεόντως υπόψη ιδίως τους ακόλουθους παράγοντες:

[…]

β) την ποιότητα ζωής και την κοινωνική ανάπτυξη του ανηλίκου, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη το υπόβαθρο του ανηλίκου,

γ) ζητήματα ασφάλειας και προστασίας, ιδίως εάν υπάρχει κίνδυνος να καταστεί ο ανήλικος θύμα εμπορίας ανθρώπων,

[…]».

15 Το άρθρο 24 της οδηγίας αυτής, το οποίο αφορά τους ασυνόδευτους ανηλίκους, προβλέπει στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που ασκούν αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, από τη στιγμή που γίνονται δεκτοί στο έδαφος του κράτους μέλους στο οποίο ασκήθηκε ή εξετάζεται η αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας έως τη στιγμή που υποχρεούνται να το εγκαταλείψουν, φιλοξενούνται:

[…]

γ) σε κέντρα φιλοξενίας με ειδικές ρυθμίσεις για ανηλίκους·

δ) σε άλλου είδους καταλύματα κατάλληλα για ανηλίκους.

[…]».

Η οδηγία 2013/32

16 Ως «μεταγενέστερη αίτηση» νοείται, κατά το άρθρο 2, στοιχείο ιζ', της οδηγίας 2013/32, η περαιτέρω αίτηση διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται μετά τη λήψη τελεσίδικης απόφασης επί προηγούμενης αίτησης, περιλαμβανομένων περιπτώσεων όπου ο αιτών ρητά ανακάλεσε την αίτησή του και περιπτώσεων όπου η αποφαινόμενη αρχή απέρριψε αίτηση μετά τη σιωπηρή της ανάκληση σύμφωνα με το άρθρο 28, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.

Το βελγικό δίκαιο

17 Το άρθρο 45 του νόμου της 12ης Ιανουαρίου 2007, περί υποδοχής των αιτούντων άσυλο και ορισμένων άλλων κατηγοριών αλλοδαπών (*Moniteur belge* της 7ης Μαΐου 2007, σ. 24027), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο (στο εξής: νόμος περί υποδοχής), όριζε τα εξής:

«Στον δικαιούχο υποδοχής δύναται να επιβληθεί η προβλεπόμενη στο άρθρο 19 κύρωση σε περίπτωση σοβαρής παραβάσεως του καθεστώτος και των κανόνων λειτουργίας που έχουν εφαρμογή στις δομές φιλοξενίας. Κατά την επιλογή της κυρώσεως λαμβάνονται υπόψη η φύση και η σημασία της παραβάσεως, καθώς και οι συγκεκριμένες περιστάσεις υπό τις οποίες διαπράχθηκε η παράβαση.

Μόνον οι ακόλουθες κυρώσεις μπορούν να επιβληθούν:

[…]

7° προσωρινός αποκλεισμός από το ευεργέτημα της υλικής συνδρομής σε δομή υποδοχής για μέγιστο χρονικό διάστημα ενός μήνα.

Οι κυρώσεις επιβάλλονται από τον διευθυντή ή τον υπεύθυνο της δομής υποδοχής. Η κύρωση που προβλέπεται στο δεύτερο εδάφιο, 7°, πρέπει να επικυρωθεί από τον Γενικό Διευθυντή της [Fedasil] εντός προθεσμίας τριών εργάσιμων ημερών από την επιβολή της κυρώσεως από τον διευθυντή ή τον υπεύθυνο της δομής υποδοχής. Αν δεν επικυρωθεί εντός της ως άνω προθεσμίας, η κύρωση του προσωρινού αποκλεισμού αίρεται αυτοδικαίως.

Οι κυρώσεις δύνανται να περιοριστούν ή να αρθούν, κατά τη διάρκεια της εκτελέσεώς τους, από την αρχή που τις επέβαλε.

Η απόφαση για την επιβολή κυρώσεως λαμβάνεται κατά τρόπο αντικειμενικό και αμερόληπτο και είναι αιτιολογημένη.

Με την επιφύλαξη της κυρώσεως που αναφέρεται στο δεύτερο εδάφιο, 7°, η εφαρμογή κυρώσεως δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη κατάργηση της υλικής συνδρομής που χορηγείται δυνάμει του παρόντος νόμου ούτε τον περιορισμό της προσβάσεως σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Η κύρωση που προβλέπεται στο δεύτερο εδάφιο, 7°, συνεπάγεται για το πρόσωπο στο οποίο επιβάλλεται ότι αυτό δεν μπορεί να τύχει καμιάς άλλης μορφής υποδοχής πλην της προσβάσεως σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, όπως αυτή προβλέπεται στα άρθρα 24 και 25 του [νόμου περί υποδοχής].

Η κύρωση που προβλέπεται στο δεύτερο εδάφιο, 7°, μπορεί να επιβληθεί μόνο σε περίπτωση σοβαρότατης παραβάσεως του εσωτερικού κανονισμού της δομής υποδοχής, η οποία θέτει σε κίνδυνο το προσωπικό ή τους άλλους διαμένοντες στη δομή υποδοχής ή δημιουργεί κατάφωρους κινδύνους για την ασφάλεια ή την τήρηση της δημόσιας τάξης στη δομή υποδοχής.

Το πρόσωπο το οποίο αφορά η κύρωση προσωρινού αποκλεισμού πρέπει να τύχει ακροάσεως πριν από την επιβολή της κυρώσεως αυτής.

[…]».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

18 Ο Z. Haqbin, Αφγανός υπήκοος, αφίχθη στο Βέλγιο ως ασυνόδευτος ανήλικος και υπέβαλε, στις 23 Δεκεμβρίου 2015, αίτηση διεθνούς προστασίας. Ορίστηκε για αυτόν επίτροπος και φιλοξενήθηκε διαδοχικά στα κέντρα υποδοχής του Sugny και του Broechem. Στο τελευταίο αυτό κέντρο, ενεπλάκη, στις 18 Απριλίου 2016, σε διαπληκτισμό μεταξύ διαμενόντων διαφορετικής εθνοτικής καταγωγής. Η αστυνομία επενέβη για να θέσει τέλος στον διαπληκτισμό αυτόν και συνέλαβε τον Z. Haqbin, με την αιτιολογία ότι ήταν ένας από τους υποκινητές του. Ο Z. Haqbin αφέθηκε ελεύθερος την επομένη.

19 Με απόφαση του διευθυντή του κέντρου υποδοχής του Broechem, της 19ης Απριλίου 2016, η οποία επικυρώθηκε με απόφαση του γενικού διευθυντή της Fedasil της 21ης Απριλίου 2016, ο Z. Haqbin αποκλείστηκε, για χρονικό διάστημα δεκαπέντε ημερών, από την παροχή υλικής συνδρομής σε δομή υποδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 45, δεύτερο εδάφιο, 7°, του νόμου περί υποδοχής.

20 Σύμφωνα με τις δηλώσεις του ιδίου και του επιτρόπου του, ο Z. Haqbin πέρασε τις νύκτες από τις 19 έως τις 21 Απριλίου και από τις 24 Απριλίου έως την 1η Μαΐου 2016 σε πάρκο των Βρυξελλών και τις λοιπές νύκτες σε φίλους ή γνωστούς.

21 Στις 25 Απριλίου 2016 ο επίτροπος του Z. Haqbin υπέβαλε ενώπιον του arbeidsrechtbank te Antwerpen (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου εργατικών διαφορών Αμβέρσας, Βέλγιο) αίτηση αναστολής του μέτρου αποκλεισμού το οποίο είχε επιβληθεί με τις αποφάσεις που μνημονεύονται στη σκέψη 19 της παρούσας απόφασης. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε λόγω έλλειψης κατεπείγοντος, καθώς ο Z. Haqbin δεν απέδειξε ότι ήταν άστεγος.

22 Από τις 4 Μαΐου 2016 ο Z. Haqbin τοποθετήθηκε σε άλλο κέντρο υποδοχής.

23 Ο επίτροπος του Z. Haqbin άσκησε προσφυγή ενώπιον του Nederlandstalige arbeidsrechtbank te Brussel (ολλανδόφωνου πρωτοβάθμιου δικαστηρίου εργατικών διαφορών Βρυξελλών, Βέλγιο), με αίτημα την ακύρωση των αποφάσεων της 19ης και της 21ης Απριλίου 2016 και την αποκατάσταση της προκληθείσας ζημίας. Με απόφαση του εν λόγω δικαστηρίου της 21ης Φεβρουαρίου 2017, η προσφυγή αυτή απορρίφθηκε ως αβάσιμη.

24 Στις 27 Μαρτίου 2017 ο επίτροπος του Z. Haqbin άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του arbeidshof te Brussel (δευτεροβάθμιου δικαστηρίου εργατικών διαφορών Βρυξελλών, Βέλγιο). Στις 11 Δεκεμβρίου 2017 ο Z. Haqbin, ο οποίος είχε εν τω μεταξύ ενηλικιωθεί, συνέχισε τη δίκη ιδίω ονόματι.

25 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το άρθρο 20 της οδηγίας 2013/33 εγείρει ζήτημα ερμηνείας. Επισημαίνει ότι, κατά τη διάρκεια συνεδρίασης της 12ης Σεπτεμβρίου 2013, η επιτροπή επαφών, η οποία συστάθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για να συνδράμει τα κράτη μέλη κατά τη μεταφορά της οδηγίας 2013/33 στο εθνικό δίκαιο, ανέφερε ότι, κατά τη γνώμη της, το άρθρο 20, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας αφορά άλλα είδη κυρώσεων πλην των μέτρων που συνεπάγονται περιορισμό ή ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής. Κατά την άποψη της ως άνω επιτροπής, η ερμηνεία αυτή συνάγεται από τον εξαντλητικό χαρακτήρα των λόγων οι οποίοι απαριθμούνται στο άρθρο 20, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας αυτής και οι οποίοι δικαιολογούν τον περιορισμό ή την ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής. Ωστόσο, το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο), με τη γνωμοδότησή του στο πλαίσιο των προπαρασκευαστικών εργασιών του νόμου της 6ης Ιουλίου 2016 για την τροποποίηση του νόμου περί υποδοχής (*Moniteur belge* της 5ης Αυγούστου

2016, σ. 47647), ο οποίος εκδόθηκε με σκοπό τη μερική μεταφορά της οδηγίας 2013/33 στο εθνικό δίκαιο, έκρινε ότι η ως άνω ερμηνεία του άρθρου 20 της οδηγίας 2013/33 δεν είναι η μόνη δυνατή, λαμβανομένης υπόψη της διατύπωσης και της διάρθρωσης των παραγράφων 4 έως 6 του άρθρου αυτού.

26 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η απάντηση που θα δοθεί στο εκτιθέμενο στην προηγούμενη σκέψη ερμηνευτικό ζήτημα έχει σημασία για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, καθώς, εάν το άρθρο 20 της οδηγίας 2013/33 ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο αποκλεισμός από τις υλικές συνθήκες υποδοχής είναι δυνατός μόνο στις περιπτώσεις των παραγράφων 1 έως 3 του εν λόγω άρθρου και δεν είναι δυνατός στο πλαίσιο μέτρου κύρωσης λαμβανόμενου βάσει της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού, τούτο θα αρκεί για να κριθεί ότι οι αποφάσεις της 19ης και της 21ης Απριλίου 2016 είναι παράνομες και ότι η Fedasil εσφαλμένως επέβαλε κύρωση που αντιβαίνει στον νόμο.

27 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η συγκεκριμένη εφαρμογή της υποχρέωσης εξασφάλισης αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης για όλους τους αιτούντες, την οποία υπέχουν τα κράτη μέλη βάσει του άρθρου 20, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας 2013/33, εγείρει επίσης ερωτήματα. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει, ειδικότερα, ότι από τις μνημονευόμενες στη σκέψη 25 της παρούσας απόφασης προπαρασκευαστικές εργασίες του νόμου της 6ης Ιουλίου 2016 για την τροποποίηση του νόμου περί υποδοχής, και συγκεκριμένα από την αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου, προκύπτει ότι, κατά τους αρμόδιους υπουργούς, ο σκοπός της οδηγίας 2013/33 μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δυνατότητας των αιτούντων που αποκλείονται προσωρινά ή οριστικά από τις υλικές συνθήκες υποδοχής να απευθυνθούν σε ιδιωτικά κέντρα για αστέγους, κατάλογος των οποίων τους κοινοποιείται.

28 Κατά το αιτούν δικαστήριο, τίθεται το ζήτημα αν, προκειμένου να εξασφαλιστεί αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους αιτούντες, η δημόσια αρχή που είναι αρμόδια για την υποδοχή τους πρέπει να έχει λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε ο αιτών άσυλο στον οποίο έχει επιβληθεί η κύρωση του αποκλεισμού από τις υλικές συνθήκες υποδοχής να απολαύει, παρά ταύτα, αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης ή αν η εν λόγω αρχή μπορεί απλώς να βασίζεται στη βοήθεια ιδιωτικών φορέων και να παρεμβαίνει μόνον εάν η βοήθεια αυτή δεν δύναται να εξασφαλίσει ένα τέτοιο επίπεδο διαβίωσης στον ενδιαφερόμενο.

29 Τέλος, εάν γίνει δεκτό ότι οι κυρώσεις του άρθρου 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33 μπορούν να λάβουν τη μορφή αποκλεισμού από τις υλικές συνθήκες υποδοχής, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν μπορούν να επιβληθούν τέτοιες κυρώσεις σε ανήλικο, ειδικότερα δε σε ασυνόδευτο ανήλικο.

30 Υπό τις συνθήκες αυτές, το arbeidshof te Brussel (δευτεροβάθμιο δικαστήριο εργατικών διαφορών Βρυξελλών) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 20, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας [2013/33] την έννοια ότι ορίζει περιοριστικώς τις περιπτώσεις στις οποίες οι υλικές συνθήκες υποδοχής μπορούν να περιοριστούν ή να ανακληθούν; Ή προκύπτει από το άρθρο 20, παράγραφοι 4 και 5, [της οδηγίας αυτής] ότι η ανάκληση του δικαιώματος σχετικά με τις υλικές συνθήκες υποδοχής μπορεί επίσης να επέλθει με την επιβολή κυρώσεων για σοβαρές παραβάσεις των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας και για την επίδειξη ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς;

2) Έχει το άρθρο 20, παράγραφοι 5 και 6, [της εν λόγω οδηγίας] την έννοια ότι τα κράτη μέλη, πριν λάβουν απόφαση για τον περιορισμό ή την ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής ή για κυρώσεις, και στο πλαίσιο των αποφάσεων αυτών, πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα τα οποία εξασφαλίζουν το δικαίωμα σε αξιοπρεπές επίπεδο διαβιώσεως κατά τη διάρκεια της περιόδου αποκλεισμού, ή πληροί τις απαιτήσεις των διατάξεων αυτών σύστημα κατά το οποίο,

μετά τη λήψη αποφάσεως περί περιορισμού ή ανακλήσεως των υλικών συνθηκών υποδοχής, εξετάζεται αν το πρόσωπο το οποίο αφορά η απόφαση απολαύει αξιοπρεπούς επιπέδου διαβιώσεως και, αν χρειάζεται, λαμβάνονται τη στιγμή εκείνη διορθωτικά μέτρα;

3) Έχει το άρθρο 20, παράγραφοι 4 έως 6, [της ίδιας οδηγίας,] σε συνδυασμό με τα άρθρα [14 και 21 έως 24] της οδηγίας και με τα άρθρα 1, 3, 4 και 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων […], την έννοια ότι το μέτρο ή η κύρωση του προσωρινού (ή οριστικού) αποκλεισμού από το δικαίωμα υλικών συνθηκών υποδοχής επιτρέπεται, ή δεν επιτρέπεται, στην περίπτωση ανηλίκου, και συγκεκριμένα στην περίπτωση ασυνόδευτου ανηλίκου;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

31 Με τα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33 έχει την έννοια ότι ένα κράτος μέλος μπορεί να προβλέπει, μεταξύ των κυρώσεων που δύνανται να επιβληθούν σε αιτούντα σε περίπτωση σοβαρής παράβασης των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας καθώς και σε περίπτωση επίδειξης ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς, την ανάκληση ή τον περιορισμό των υλικών συνθηκών υποδοχής, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχεία στ′ και ζ′, της εν λόγω οδηγίας, και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να επιβληθεί μια τέτοια κύρωση, ιδίως όταν αυτή αφορά ανήλικο και, συγκεκριμένα, ασυνόδευτο ανήλικο κατά την έννοια των στοιχείων δ′ και ε′ του ίδιου άρθρου.

32 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από τους ορισμούς του άρθρου 2, στοιχεία στ′ και ζ′, της οδηγίας 2013/33, η φράση «υλικές συνθήκες υποδοχής» αναφέρεται στην πλήρη δέσμη μέτρων που τα κράτη μέλη εφαρμόζουν, σύμφωνα με την οδηγία αυτή, υπέρ των αιτούντων και τα οποία περιλαμβάνουν την παροχή στέγης, τροφής και ρουχισμού, σε είδος ή υπό μορφή οικονομικού βοηθήματος ή δελτίων, ή με συνδυασμό των τριών, καθώς και ένα βοήθημα για τα καθημερινά έξοδα.

33 Κατά το άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2013/33, τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε να παρέχονται υλικές συνθήκες υποδοχής στους αιτούντες όταν αυτοί υποβάλλουν αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας και τα θεσπιζόμενα προς τούτο μέτρα να εξασφαλίζουν στους αιτούντες επαρκές βιοτικό επίπεδο, το οποίο να διασφαλίζει τη συντήρησή τους και να προστατεύει τόσο τη σωματική όσο και την ψυχική τους υγεία.

34 Στην περίπτωση των «ευάλωτων προσώπων», κατά την έννοια του άρθρου 21 της ως άνω οδηγίας, στα οποία συγκαταλέγονται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, όπως ήταν ο Z. Haqbin κατά τον χρόνο επιβολής σε αυτόν της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης κύρωσης, το άρθρο 17, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε να «επιτυγχάνεται» ένα τέτοιο βιοτικό επίπεδο για τα πρόσωπα αυτά.

35 Ωστόσο, η υποχρέωση των κρατών μελών να μεριμνούν για την παροχή υλικών συνθηκών υποδοχής στους αιτούντες δεν είναι απόλυτη. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης της Ένωσης έχει προβλέψει, στο άρθρο 20 το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο III της οδηγίας 2013/33, αμφότερα τιτλοφορούμενα «Περιορισμός ή ανάκληση των υλικών συνθηκών υποδοχής», τις περιπτώσεις στις οποίες οι συνθήκες αυτές μπορούν να περιοριστούν ή να ανακληθούν.

36 Όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, οι τρεις πρώτες παράγραφοι του άρθρου αυτού αναφέρονται ρητώς στις «υλικές συνθήκες υποδοχής».

37 Συναφώς, το άρθρο 20, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη δύνανται να περιορίζουν ή, σε εξαιρετικές και δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις, να ανακαλούν τις υλικές συνθήκες υποδοχής όταν ο αιτών εγκαταλείπει χωρίς άδεια ή ενημέρωση τον τόπο διαμονής που έχει καθορίσει για αυτόν η αρμόδια αρχή του οικείου κράτους μέλους, δεν συμμορφώνεται με υποχρεώσεις

δήλωσης στοιχείων, δεν ανταποκρίνεται σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών, δεν προσέρχεται, στα πλαίσια της διαδικασίας ασύλου, σε προσωπική συνέντευξη ή υποβάλλει «μεταγενέστερη αίτηση», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο ιζ', της οδηγίας 2013/32.

38 Το άρθρο 20, παράγραφος 2, της οδηγίας 2013/33 προβλέπει ότι οι υλικές συνθήκες υποδοχής μπορούν να περιορίζονται όταν διαπιστώνεται ότι ο αιτών, χωρίς δικαιολογημένη αιτία, δεν έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας το συντομότερο ευλόγως δυνατόν μετά την άφιξή του στο κράτος μέλος.

39 Επιπλέον, κατά το άρθρο 20, παράγραφος 3, της οδηγίας 2013/33, τα κράτη μέλη δύνανται να περιορίζουν ή να αφαιρούν την πρόσβαση στις υλικές συνθήκες υποδοχής όταν ο αιτών έχει αποκρύψει τους οικονομικούς του πόρους και έχει, κατά συνέπεια, επωφεληθεί με τρόπο αθέμιτο από τις συνθήκες αυτές.

40 Το άρθρο 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίζουν τις «κυρώσεις» που ισχύουν για σοβαρές παραβάσεις από τον αιτούντα των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας ή για την επίδειξη ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς εκ μέρους του.

41 Καθόσον η οδηγία 2013/33 δεν ορίζει την έννοια της «κύρωσης» για την οποία γίνεται λόγος, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 20, παράγραφος 4, αυτής και δεν διευκρινίζει τη φύση των κυρώσεων που μπορούν να επιβληθούν σε αιτούντα βάσει της εν λόγω διάταξης, τα κράτη μέλη διαθέτουν περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό των κυρώσεων αυτών.

42 Δεδομένου ότι το γράμμα του άρθρου 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33 δεν καθιστά, αυτό καθεαυτό, δυνατή την απάντηση στα υποβληθέντα από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματα, όπως αυτά αναδιατυπώθηκαν με τη σκέψη 31 της παρούσας απόφασης, πρέπει, για την ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, να ληφθούν υπόψη το πλαίσιό της, η όλη οικονομία και ο σκοπός της οδηγίας αυτής (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Ειδικότερα, όσον αφορά το ζήτημα αν μια «κύρωση», κατά την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33, μπορεί να αφορά τις «υλικές συνθήκες υποδοχής», επισημαίνεται, αφενός, ότι μέτρο το οποίο περιορίζει ή ανακαλεί, ως προς έναν αιτούντα, τις υλικές συνθήκες υποδοχής, λόγω παράβασης των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας ή λόγω επίδειξης ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς, συνιστά, λαμβανομένων υπόψη του σκοπού του και των δυσμενών συνεπειών του για τον εν λόγω αιτούντα, «κύρωση», κατά την κοινή έννοια του όρου, και, αφετέρου, ότι η διάταξη αυτή περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο ΙΙΙ της ως άνω οδηγίας το οποίο αφορά τον περιορισμό και την ανάκληση των εν λόγω συνθηκών. Επομένως, οι κυρώσεις που μνημονεύονται στη διάταξη αυτή μπορούν, καταρχήν, να αφορούν τις υλικές συνθήκες υποδοχής.

44 Είναι αληθές ότι η δυνατότητα των κρατών μελών να περιορίζουν ή να ανακαλούν, ανάλογα με την περίπτωση, τις υλικές συνθήκες υποδοχής προβλέπεται ρητώς μόνο στο άρθρο 20, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας 2013/33, οι οποίες αφορούν κατ' ουσίαν, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 25 της οδηγίας αυτής, περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει κίνδυνος κατάχρησης, εκ μέρους των αιτούντων, του συστήματος υποδοχής που καθιερώνει η εν λόγω οδηγία. Ωστόσο, η παράγραφος 4 του άρθρου αυτού δεν αποκλείει ρητώς τη δυνατότητα μια κύρωση να αφορά τις υλικές συνθήκες υποδοχής. Επιπλέον, όπως υποστήριξε μεταξύ άλλων η Επιτροπή, εφόσον τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν μέτρα σχετικά με τις συνθήκες αυτές προκειμένου να προστατευθούν από κίνδυνο κατάχρησης του συστήματος υποδοχής, πρέπει, ομοίως, να διαθέτουν την εν λόγω δυνατότητα σε περίπτωση σοβαρής παράβασης των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας ή επίδειξης ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς, διότι τέτοιες πράξεις ενδέχεται πράγματι να διαταράξουν τη δημόσια τάξη καθώς και την ασφάλεια των προσώπων και των αγαθών.

45 Τούτου δοθέντος, επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο 20, παράγραφος 5, της οδηγίας 2013/33, κάθε κύρωση, κατά την έννοια της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού, πρέπει να είναι αντικειμενική, αμερόληπτη, αιτιολογημένη και ανάλογη προς την ιδιαιτερότητα της κατάστασης του αιτούντος, τα δε κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, την πρόσβαση του αιτούντος σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη καθώς και ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

46 Όσον αφορά ειδικότερα την απαίτηση περί αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης, από την αιτιολογική σκέψη 35 της οδηγίας 2013/33 προκύπτει ότι η οδηγία αυτή αποβλέπει στη διασφάλιση του πλήρους σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και στην προώθηση της εφαρμογής, μεταξύ άλλων, του άρθρου 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και πρέπει να εφαρμοστεί αναλόγως. Συναφώς, ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου αυτού, απαιτεί να μην περιέρχεται ο ενδιαφερόμενος σε κατάσταση έσχατης υλικής στέρησης η οποία θα τον εμπόδιζε να αντιμετωπίσει τις πλέον στοιχειώδεις ανάγκες του, όπως είναι η στέγαση, η τροφή, η ένδυση και η προσωπική καθαριότητα, και η οποία θα έβλαπτε επομένως τη σωματική ή ψυχική υγεία του ή θα τον περιήγε σε κατάσταση εξευτελισμού ασυμβίβαστη με την εν λόγω αξιοπρέπεια (πρβλ. απόφαση της 19ης Μαρτίου 2019, Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, σκέψη 92 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

47 Η επιβολή, όμως, κύρωσης συνιστάμενης, αποκλειστικά βάσει λόγου προβλεπόμενου στο άρθρο 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33, στην ανάκληση, έστω και προσωρινή, του συνόλου των υλικών συνθηκών υποδοχής ή των υλικών συνθηκών υποδοχής που αφορούν τη στέγαση, την τροφή ή την ένδυση θα ήταν ασυμβίβαστη με την υποχρέωση η οποία απορρέει από το άρθρο 20, παράγραφος 5, τρίτη περίοδος, της οδηγίας αυτής και η οποία αφορά την εξασφάλιση αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης για τον αιτούντα, καθώς θα του στερούσε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει τις πλέον στοιχειώδεις ανάγκες του, όπως αυτές διευκρινίζονται στην προηγούμενη σκέψη.

48 Μια τέτοια κύρωση θα ήταν, επιπλέον, αντίθετη προς την απαίτηση περί αναλογικότητας η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 20, παράγραφος 5, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2013/33, καθόσον ακόμη και οι αυστηρότερες κυρώσεις που αποσκοπούν στην καταστολή, σε ποινικές υποθέσεις, των κατ' άρθρο 20, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής παραβάσεων ή συμπεριφορών δεν μπορούν να στερούν από τον αιτούντα τη δυνατότητα να καλύψει τις πλέον στοιχειώδεις ανάγκες του.

49 Η εκτίμηση αυτή δεν κλονίζεται από το γεγονός ότι, όπως αναφέρει το αιτούν δικαστήριο, ο αιτών στον οποίο επιβάλλεται η κύρωση του αποκλεισμού από κέντρο φιλοξενίας στο Βέλγιο λαμβάνει, κατά τον χρόνο επιβολής της κύρωσης αυτής, κατάλογο ιδιωτικών κέντρων για αστέγους που θα μπορούσαν να τον φιλοξενήσουν. Πράγματι, οι αρμόδιες αρχές κράτους μέλους δεν μπορούν απλώς να παραδίδουν σε αιτούντα που αποκλείεται από κέντρο φιλοξενίας, λόγω της επιβολής κύρωσης σε αυτόν, κατάλογο των δομών υποδοχής στις οποίες θα μπορούσε να απευθυνθεί προκειμένου να επωφεληθεί εκεί από υλικές συνθήκες υποδοχής αντίστοιχες με εκείνες που, στην περίπτωσή του, ανακλήθηκαν.

50 Αντιθέτως, αφενός, η υποχρέωση εξασφάλισης αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 20, παράγραφος 5, της οδηγίας 2013/33, επιβάλλει στα κράτη μέλη, ακριβώς λόγω της χρήσης του ρήματος «εξασφαλίζω», να παρέχουν διαρκώς και αδιαλείπτως το εν λόγω επίπεδο διαβίωσης. Αφετέρου, η πρόσβαση στις υλικές συνθήκες υποδοχής που θα είναι ικανή να εξασφαλίσει ένα τέτοιο επίπεδο διαβίωσης πρέπει να παρέχεται από τις αρχές των κρατών μελών, με συγκεκριμένες ρυθμίσεις και υπό τη δική τους ευθύνη, ακόμη και όταν οι αρχές αυτές προσφεύγουν κατά περίπτωση σε ιδιώτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, προκειμένου να εκπληρωθεί, υπό την εποπτεία τους, η εν λόγω υποχρέωση.

51 Όσον αφορά κύρωση η οποία συνίσταται, βάσει λόγου προβλεπόμενου στο άρθρο 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33, στον περιορισμό των υλικών συνθηκών υποδοχής, συμπεριλαμβανομένης της ανάκλησης ή του περιορισμού του βοηθήματος για τα καθημερινά έξοδα, εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές να εξασφαλίζουν υπό οποιεσδήποτε συνθήκες ότι, σύμφωνα με το άρθρο 20, παράγραφος 5,

της οδηγίας αυτής, μια τέτοια κύρωση είναι, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητας της κατάστασης του αιτούντος και του συνόλου των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης, σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας και δεν θίγει την αξιοπρέπεια του εν λόγω αιτούντος.

52 Διευκρινίζεται ακόμη ότι τα κράτη μέλη μπορούν, στις περιπτώσεις του άρθρου 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33, να επιβάλλουν, ανάλογα με τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης και υπό την επιφύλαξη της τήρησης των απαιτήσεων του άρθρου 20, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής, κυρώσεις που δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τον αιτούντα των υλικών συνθηκών υποδοχής, όπως είναι η παραμονή του σε χωριστό τμήμα του κέντρου φιλοξενίας σε συνδυασμό με την απαγόρευση να έλθει σε επαφή με ορισμένους διαμένοντες στο κέντρο ή η μεταφορά του σε άλλο κέντρο φιλοξενίας ή σε άλλο χώρο στέγασης, κατά την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της εν λόγω οδηγίας. Ομοίως, το άρθρο 20, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2013/33 δεν εμποδίζει τη λήψη μέτρου κράτησης του αιτούντος βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 3, στοιχείο ε′, της οδηγίας αυτής, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 8 έως 11 της εν λόγω οδηγίας.

53 Τέλος, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, όταν ο αιτών είναι, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, ασυνόδευτος ανήλικος, δηλαδή «ευάλωτο πρόσωπο» κατά την έννοια του άρθρου 21 της οδηγίας 2013/33, οι αρχές των κρατών μελών οφείλουν, κατά την επιβολή κυρώσεων βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη, όπως προκύπτει από το άρθρο 20, παράγραφος 5, δεύτερη περίοδος, της εν λόγω οδηγίας, την ιδιαιτερότητα της κατάστασης του ανηλίκου καθώς και την αρχή της αναλογικότητας.

54 Εξάλλου, από το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2013/33 προκύπτει ότι το μείζον συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας αυτής σχετικά με τους ανηλίκους. Η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου 23 ορίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν, κατά την εκτίμηση του μείζονος αυτού συμφέροντος, να λαμβάνουν δεόντως υπόψη ιδίως παράγοντες όπως η ποιότητα ζωής και η κοινωνική ανάπτυξη του ανηλίκου, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στο υπόβαθρο του ανηλίκου, καθώς και τα ζητήματα ασφάλειας και προστασίας του. Επίσης, όπως τονίζεται με την αιτιολογική της σκέψη 35, η εν λόγω οδηγία αποβλέπει στην προώθηση της εφαρμογής, μεταξύ άλλων, του άρθρου 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και πρέπει να εφαρμοστεί αναλόγως.

55 Στο πλαίσιο αυτό, πέραν των γενικών εκτιμήσεων που εκτίθενται στις σκέψεις 47 έως 52 της παρούσας απόφασης, πρέπει σε κάθε περίπτωση να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση του ανηλίκου κατά την επιβολή κύρωσης βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 4, της οδηγίας 2013/33, σε συνδυασμό με την παράγραφο 5 του άρθρου αυτού. Οι δύο αυτές διατάξεις δεν εμποδίζουν, εξάλλου, τις αρχές κράτους μέλους να αποφασίσουν να αναθέσουν την υπόθεση του εν λόγω ανηλίκου στις δικαστικές υπηρεσίες ή αρχές που είναι αρμόδιες για την προστασία των νέων.

56 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 20, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2013/33, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, έχει την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να προβλέπει, μεταξύ των κυρώσεων που δύνανται να επιβληθούν σε αιτούντα σε περίπτωση σοβαρής παράβασης των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας καθώς και σε περίπτωση επίδειξης ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς, κύρωση συνιστάμενη στην ανάκληση, έστω και προσωρινή, των υλικών συνθηκών υποδοχής, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχεία στ′ και ζ′, της οδηγίας αυτής, οι οποίες αφορούν τη στέγαση, την τροφή ή την ένδυση, καθώς μια τέτοια κύρωση θα είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τον εν λόγω αιτούντα της δυνατότητας να αντιμετωπίσει τις πλέον στοιχειώδεις ανάγκες του. Η επιβολή άλλων κυρώσεων δυνάμει του ως άνω άρθρου 20, παράγραφος 4, πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να πληροί τις προϋποθέσεις της παραγράφου 5 του άρθρου αυτού, ιδίως δε εκείνες που αφορούν τον σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Όταν πρόκειται για ασυνόδευτο ανήλικο, για την επιβολή των κυρώσεων αυτών, πρέπει, βάσει, μεταξύ άλλων, του άρθρου 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, να λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψη το μείζον συμφέρον του παιδιού.

Επί των δικαστικών εξόδων

57 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

Το άρθρο 20, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να προβλέπει, μεταξύ των κυρώσεων που δύνανται να επιβληθούν σε αιτούντα σε περίπτωση σοβαρής παράβασης των κανόνων των κέντρων φιλοξενίας καθώς και σε περίπτωση επίδειξης ιδιαίτερα βίαιης συμπεριφοράς, κύρωση συνιστάμενη στην ανάκληση, έστω και προσωρινή, των υλικών συνθηκών υποδοχής, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχεία στ′ και ζ′, της οδηγίας αυτής, οι οποίες αφορούν τη στέγαση, την τροφή ή την ένδυση, καθώς μια τέτοια κύρωση θα είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τον εν λόγω αιτούντα της δυνατότητας να αντιμετωπίσει τις πλέον στοιχειώδεις ανάγκες του. Η επιβολή άλλων κυρώσεων δυνάμει του ως άνω άρθρου 20, παράγραφος 4, πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να πληροί τις προϋποθέσεις της παραγράφου 5 του άρθρου αυτού, ιδίως δε εκείνες που αφορούν τον σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Όταν πρόκειται για ασυνόδευτο ανήλικο, για την επιβολή των κυρώσεων αυτών, πρέπει, βάσει, μεταξύ άλλων, του άρθρου 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, να λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψη το μείζον συμφέρον του παιδιού.

(υπογραφές)